

Sprawozdanie

komisji górniczej o petycji krajowego towarzystwa naftowego w Gorlicach, w sprawie wyjednanania u c. k. Rządu otwarcia kursów górniczo-hutniczych przy zakładach technicznych w kraju.

Wysoki Sejmie!

Krajowe towarzystwo dla opieki i rozwoju górnictwa i przemysłu naftowego z siedzibą w Gorlicach, w myśl rezolucyi powziętej w roku bieżącym przez kongres naftowy w Przemyśle, wniosło petycję do Wysokiego Sejmu, w której przedstawia potrzebę wyjednanania u c. k. Rządu otwarcia kursów górniczo-hutniczych przy obydwóch zakładach technicznych w naszym kraju, t. j. przy c. k. szkole politechnicznej we Lwowie, i przy c. k. Akademii techniczno-przemysłowej w Krakowie.

Komisya górnicza, rozpatrując powody, które skłoniły rzeczzone towarzystwo do wniesienia powyższej petycji, nie mogła przychylić się do popierania myśli utworzenia oddziału górniczo-hutniczego przy c. k. Szkole politechnicznej we Lwowie; natomiast, z przyczyn niżej poszczególnionych, uznać musi nagłą potrzebę założenia przy c. k. Akademii techniczno-przemysłowej w Krakowie oddziału górniczego, mającego na celu kształcenie kierowników kopalń naftowych. Powody, które skłoniły komisję górniczą do takiego poglądu na tę sprawę, a czego wynikiem są wnioski przy końcu sprawozdania sformułowane, dadzą się streścić jak następuje.

W roku 1875 na posiedzeniu z dnia 26. maja Wysoki Sejm uchwalił rezolucję, wzywającą c. k. Rząd, aby przyspieszając z dawną oczekiwaną organizację instytutu technicznego w Krakowie, zaprowadził przy tymże szkole górnictwa z wszelkimi zakładami tego rodzaju przynależnymi prawami. Gdy jednak mimo reorganizacji instytutu technicznego i przekształcenia go w Instytut techniczno-przemysłowy, obecnie nazwany Akademią techniczno-przemysłową w Krakowie, sprawa zaprowadzenia przy tym zakładzie szkoły górniczej nie została pomyślnie załatwioną, — Wysoki Sejm na posiedzeniu swem z dnia 24. września 1878 powziął następującą uchwałę:

- I. a) „Sejm wzywa c. k. Rząd do utworzenia oddziału dla górnictwa i hutnictwa z charakterem wyższej szkoły górniczej przy c. k. Instytucie techniczno-przemysłowym w Krakowie.
- b) Sejm zobowiązuje się do pokrywania dwóch trzecich części kosztów utrzymania tegoż oddziału z funduszu krajowego do wysokości 4000 zł. w. a. rocznie pod warunkiem, że c. k. Rząd poniesie koszt urządzenia oddziału i pokrywać będzie resztę wydatków rocznych na jego utrzymanie, a nadto przyzna Wydziałowi krajowemu prawo do udziału tak w ustanowieniu planu organizacji pomienionego oddziału jak w orzeczeniu sposobu zużycia każdorocznój subwencji krajowej, przeznaczonej na jego utrzymanie.

II. Sejm upoważnia Wydział krajowy do przeprowadzenia z c. k. Rządem rokowań o założenie oddziału dla górnictwa i hutnictwa przy c. k. Instytucie techniczno-przemysłowym w Krakowie na zasadach powyższych, i poleca mu zarazem, ażeby z wyniku rokowań zdał sprawę Sejmowi krajowemu na najbliższej Sesi⁴“.

W wykonaniu powyższej uchwały Wydział krajowy udawał się z odpowiedniami przedstawieniami do Wys. e. k. Prezydym Namiestnictwa, mianowicie w dniu 3. grudnia 1878, 15. kwietnia 1879 i 30. kwietnia 1880. W odpowiedzi na te przedstawienia, c. k. Prezydym Namiestnictwa pod dniem 25. września 1881 r. l. 5680, zawiadomiło Wys. Wydział krajowy, iż pan Minister wyznań i oświecenia publicznego nie przychylił się do żądania Wysokiego Sejmu, a to głównie z tego powodu, iż już w dniu 27. lipca 1876 r. Ministerstwo rolnictwa oświadczyło się przeciw założeniu wyższej szkoły górniczej w Krakowie, i że nadto, organizacya instytutu techniczno-przemysłowego mogłaby przez założenie przy nim wyższej szkoły doznać uszczerbku. Wys. Ministerstwo sądzi mianowicie, że połączenie dwóch rozmaitych zakładów naukowych oddziaływałoby ujemnie na naukę, a szczególnie na dyscyplinę szkolną; albowiem od nowo wstępujących uczniów do instytutu techniczno-przemysłowego nie wymaga się świadectwa dojrzałości, wówczas gdy od kandydatów na oddział górniczy, świadectwo takie żądanemby być musiało, w przeciwnym bowiem razie wychowañcy oddziału górniczego nie mieliby prawa wstąpić do służby rządowej.

Nie wchodząc w bliższe ocenienie motywów, które skłoniły c. k. Rząd do zaniechania myśli założenia w naszym kraju szkoły górnictwa i hutnictwa z charakterem i prawami szkoły wyższej, komisya górnicza pozwala sobie zwrócić uwagę Wys. Izby na tę ważną okoliczność, że prywatne kopalnictwo naftowe w naszym kraju zajmuje pod eksploatacyę coraz większe obszary ziemi; że z tego powodu zachodzi nagleca potrzeba kształcenia specjalnie ukwalifikowanych sił fachowych, których ani Akademie górnicze w Leoben i Přeboram, ani też tem mniej górnicza szkoła pospolita, istniejąca przy c. k. Salinach w Wieliczce dostarczyć nie jest w stanie; że wreszcie potrzebie tej zadosyć uczynić może krajowa szkoła górnicza z charakterem szkoły średniej, mająca na celu dostarczanie kierowników dla kopalń naftowych, które posiadają zupełnie odrębny, sobie tylko właściwy charakter. — W rzeczy samej, wedle publikowanego staraniem towarzystwa naftowego „Przeglądu stanu kopalń nafty i wosku ziemnego w Galicyi, w drugim półroczu 1881 r.“, okazuje się, że przestrzeń ziemi zajęta w owym czasie pod kopalnie naftowe, wynosiła przeszło 8771 hektarów, na których się znajdowało, prócz 2282 szybów wyczerpanych lub zaniechanych, także 2979 szybów w robocie lub eksploatacyi. Z tych ostatnich tylko 424 szybów dostarczało wosku, wszystkie zaś inne były ropodajnymi. Jakkolwiek od czasu, w którym powyższe daty były zebrane, upłynął niespełna rok jeden, to przecież z pewnością twierdzić można, że w roku bieżącym zwiększył się zarówno obszar eksploatawanej ziemi, jak i liczba szybów. W kopalniach tych pod kierunkiem i dozorem 602 osób, pracowało 9109 robotników, których bezpieczeństwo i życie zależy przeważnie od trwałości zarządzeń kierowników. Z przykrością atoli stwierdzić należy, że co najmniej 90% owych kierowników i dozoruujących nie posiada fachowego uzdolnienia; są to po większej części ludzie zbiegiem różnych okoliczności oderwani od biórka, rzemiosła lub roli, którzy wprawdzie przez dłuższy pobyt w kopalni, nabierają pewnej rutyny, jednak, jak to z samej natury rzeczy wypływa, nabywanie praktycznej wiedzy musi się okupywać znacznymi stratami przedsiębiorców, a niekiedy i nieszczęśliwymi wypadkami w kopalniach. Postępu zaś w prowadzeniu robót lub zastosowania nowych wynalazków i ulepszeń wobec takiego stanu rzeczy trudno jest się spodziewać. Z powyższego okazuje się przeto, iż zachodzi istotna potrzeba kształcenia fachowych kierowników kopalń naftowych — wymaga tego bowiem zarówno bezpieczeństwo robotników, jak i dobrze zrozumiany interes kraju. Ale potrzeba ta nadto, jakeśmy to wyżej powiedzieli, jest naglecą. Z początkiem bowiem roku przyszedłszy ma wejść w wykonanie nowa ustawa, normująca stosunki przemysłu naftowego, w skutek czego wszystkie kopalnie naftowe poddane być mają pod nadzór władz górniczych. Że władze te domagać się będą, aby kierownikami kopalni naftowych byli ludzie fachowo ukwalifikowani, to już wynika z natury i ducha téj ustawy. Wprawdzie w specjalnych wypadkach, gdzie na posadach kierowników znajdować

się będą ludzie od dłuższego czasu przy robocie szybów zostający, można będzie niewątpliwie uzyskać pewne uwzględnienia, lecz oczywiście stan taki bez końca trwać nie może. Gdyby przeto nie było widoków na to, iż przynajmniej w najbliższej przyszłości znajdują się osoby, posiadające kwalifikacje na kierowników kopalń naftowych, wówczas cały przemysł naftowy musiałby przejść nową kryzys, której skutków obecnie nawet w przybliżeniu ocenić się nie da. Zauważyć dalej należy, że wychowawcy szkół górniczych w Leoben i Příbram, kształcąc się na inżynierów-górników w widokach otrzymania posad bądźto rządowych, bądź też prywatnych, bądź przy przedsiębiorstwach prowadzonych na wielką skalę, dadzą się wprawdzie z wielką korzyścią użyć w kopalniach wosku ziemnego, który to minerał musi być wydobywany sposobem ściśle górniczym, jednak w kopalniach naftowych mało mogą mieć widoków na otrzymanie posad, już to z powodu, iż kopalnictwo naftowe wyrobiło sobie poniekąd odrębną metodę postępowania, już też z tego powodu, że przedsiębiorstwa naftowe po większej części są rozdrobnione i nie mogłyby przeto ponosić niezbędnych wydatków z wyższym, ściśle górniczym zarządem połączonych. W istocie, z dat statystycznych okazuje się, że pod względem obszaru zajmowanego przez kopalnie naftowe

3	przedsiębiorstwa zajmują więcej niż 500 hektarów				
15	"	"	"	"	100 "
15	"	"	"	"	50 "
26	"	"	"	"	20 "
28	"	"	"	"	10 "
22	"	"	"	"	5 "
27	"	"	"	"	1 "
216	"	"	mniej niż		1 "

Co zaś do liczby szybów

5	przedsiębiorstw posiada więcej niż 50 szybów				
24	"	"	"	"	20 "
49	"	"	"	"	10 "
85	"	"	"	"	5 "
226	"	"	mniej niż		5 "

Z powyższych zestawień okazuje się, że galicyjski przemysł naftowy rozwija się głównie na małych przestrzeniach, znajdujących się w ręku oddzielnych przedsiębiorców. Wprawdzie życzyć by sobie tego należało i spodziewać się można, iż drobni przedsiębiorcy zrozumieją w końcu korzyści płynące z assocyacji, jednak i ta nadzieja, gdyby nawet w stosunkowo krótkim czasie zrealizować się dała, nie jest w stanie usunąć potrzeby znacznej liczby fachowych kierowników, zwłaszcza jeżeli się zważy, iż warstwy ropodajne odkryto dotychczas w Galicyi w 19 powiatach a w 69 odrębnych miejscowościach.

Doświadczenie poucza dalej, że szkoła sztegarów istniejąca przy ces. król. Salinach w Wieliczce, mając na celu jedynie wyształcenie robotników niższej kategorii i to dla kopalń rządowych, nie jest w możności uwzględniać potrzeby kopalnictwa naftowego, które, jakieśmy to niejednokrotnie z naciskiem podnieśli, zupełnie w innych zostaje warunkach aniżeli wszelkie sposobem ściśle górniczym prowadzone odbudowy.

Z tych wszystkich powodów komisya górnicza nabrała silnego przekonania, iż tylko założenie średniej szkoły górniczej, mającej za główne zadanie kształcenie kierowników dla kopalń naftowych, może zabezpieczyć byt i postęp tej ważnej gałęzi naszego przemysłu górniczego.

A jakkolwiek wychowawcy takiego zakładu miećby, według orzeczenia powyżej cytowanego reskryptu ministeryalnego umożliwiony przystęp do służby rządowej, to jednak biorąc na uwagę, że przemysł naftowy istniejąc u nas lat 25 nie tylko nie upada, ale owszem, coraz obszerniejsze zajmuje tereny, i gdy wedle zdania osób kompetentnych ma on u nas trwałą podstawę do dalszej egzystencji, — to wątpić nie można, iż wykwalifikowani w powyższy sposób kierownicy

kopalń naftowych, po odbyciu potrzebnej praktyki, z łatwością znajdując sposób utrzymania, oddadzą krajowemu bogactwu nie małą usługę.

Komisya górnicza nie może tutaj wchodzić w szczegółowy rozbiór organizacyi i planu naukowego proponowanej przez siebie szkoły, — zauważyć wszakże musi, iż szkoła taka dałaby się najodpowiedniej i najtaniej założyć jako oddział przy c. k. Akademii techniczno-przemysłowej w Krakowie to tem bardziej, że od nowo wstępujących uczniów do tego zakładu nie jest wymaganem świadectwo dojrzałości; oddział przeto górniczy z charakterem szkoły średniej, tak pod względem planu naukowego jako też i karnośći szkolnej harmonizowałby z innemi oddziałami c. k. Akademii techniczno-przemysłowej w Krakowie. Komisya górnicza sądzi także, że gdyby Wysoki Sejm okazał się równie szczodrym dla zrealizowania powyższych życzeń, jak w roku 1878 gdy chodziło o popieranie myśli założenia wyższej szkoły górniczej w Krakowie, to wątpić nie można, że rokowania z c. k. Rządem na tej podstawie do pomyślnego doprowadziłyby rezultatu. Z tych powodów komisya górnicza wnosi:

Wysoki Sejm raczy uchwalić:

- „I. a) Sejm wzywa c. k. Rząd do utworzenia przy c. k. Akademii techniczno-przemysłowej w Krakowie, oddziału górniczego, mającego za główne zadanie kształcenie kierowników dla kopalń naftowych.
- b) Sejm zobowiązuje się do pokrycia dwóch trzecich części kosztów utrzymania tegoż oddziału z funduszu krajowego do wysokości 4000 zł. rocznie, pod warunkiem, że c. k. Rząd ponieśie koszta urządzenia oddziału i pokrywać będzie resztę wydatków rocznych na jego utrzymanie, a nadto przyzna Wydziałowi krajowemu prawo do udziału, tak w ustanowieniu planu organizacyi pomienionego oddziału, jak w oznaczeniu sposobu zużycia każdorocznej subwencyi krajowej, przeznaczonej na jego utrzymanie.
- II. Sejm upoważnia Wydział krajowy do przeprowadzenia z c. k. Rządem rokowań o założenie oddziału górniczego przy c. k. Akademii techniczno-przemysłowej w Krakowie na zasadach powyższych i poleca mu zarazem, ażeby z wyniku rokowań zdał sprawę Sejmowi na najbliższej Sessyi.“

We Lwowie dnia 9. października 1882.

Przewodniczący

Gorayski.

Sprawozdawca

Br. Radziszewski.